

Annemieke van Manen duikt in de
woelige wereld van de leerplicht

Hoe hoogbegaafden moeten laveren tussen plicht en recht

In een column in het eerste nummer van dit jaar sprak ik mijn verbazing uit over de discrepantie tussen de informatie over leerplicht op de website van de Rijksoverheid en de leerplichtambtenaar die ik in levenden lijve ontmoette. De gevangenaal die de overheid erop nahoudt, joeg me de stuipen op het lijf. Als ouder heb ik nooit met leerplicht te maken gehad, maar toen ik dit las, leek het me beter dat zo te houden.

TEKST: ANNEMIEKE VAN MANEN

Voor je het weet heb je een proces-verbaal aan je broek. Mijn verstand zegt dat dit de bedoeling niet kan zijn en uit mijn optimistische inborst rijst het vermoeden dat dit ook vast niet zo is. Dus ga ik op onderzoek uit, niet alleen voor mijzelf maar voor alle ouders en scholen die met leerplicht te maken krijgen. Wat kan je van een leerplichtambtenaar verwachten als een HB-kind onverhoopt thuis komt te zitten?

Lars is 9 als zijn vader overlijdt. Hij zit dan nog op de basisschool. Zowel zijn klasgenoten als de leerkrachten kennen het gezin goed en weten wat er aan

'De betrokken mentor werkte er onbedoeld aan mee dat het probleem te lang binnen de school bleef'

de hand is. De omgeving is veilig. Omdat Lars een klas heeft overgeslagen, is hij elf als hij naar de middelbare school gaat. Daar mist hij zijn vertrouwde omgeving. Iedere dag wordt het moeilijker voor hem om naar school te gaan. Zijn mentor

is zeer met hem begaan en gedreven om Lars te helpen. Met diens hulp redt Lars het nog een tijd. Tot op een dag de mentor hem aanspreekt op zijn gedrag

en Lars zich afgewezen voelt. Vanaf dat moment wil Lars niet meer naar school.

Zijn moeder Monique vindt het verschrikkelijk dat haar zoon thuis zit. Ze wordt wanhopig van het gebrek aan perspectief, het gebrek aan beweging. Ze vertelt dat het met thuiszitten hetzelfde is als met huurachterstand: hoe langer het duurt, hoe moeilijker het is om weer op orde te komen. Ze weet dus dat het belangrijk is dat Lars zo snel mogelijk weer naar school gaat en ze gaat ervan uit dat ook leerplicht en school zich daarvoor zullen inzetten. Maar zo gestroomlijnd verloopt het niet. "Ik had gedacht dat de leerplichtambtenaar een netwerk zou hebben van mogelijkheden, dat ze andere schooltypes zou kennen die wellicht beter bij Lars zouden passen, dat ze advies zou geven, maar dat was niet zo. Dat soort praktische hulp kreeg ik uiteindelijk wel van het samenwerkingsverband. De leerplichtambtenaar stak hier nogal formeel bij af."

Toen de leerplichtambtenaar op een gegeven moment zei dat ze een boete van € 75,- per dag kon geven als er niets veranderde aan de situatie, werd het voor Monique wel heel moeilijk om de leerplichtambtenaar volledig te vertrouwen.

Na het lezen van Lars' verhaal kun je al snel denken: zie je wel, leerplicht is de vijand, ze willen daar niet

begrijpen wat er aan de hand is en duiken meteen de weg van de macht in. Maar zo ziet Monique het niet. Ze weet dat er bij de situatie van haar zoon, die uiteindelijk van februari tot september thuiszat, verschillende factoren meespeelden. De betrokken mentor bijvoorbeeld werkte er onbedoeld aan mee dat het probleem te lang binnen de school bleef. Als er eerder gekeken was naar oplossingen buiten de school, had het misschien niet zo ver hoeven komen. Bovendien gaf de leerplichtambtenaar aan dat ze in de gemeente bezig waren met een project over hoogbegaafdheid. De intentie was er dus wel maar er was nog niet genoeg kennis om hier de vruchten van te plukken. Daarnaast bleek gedurende het proces dat er anderen zijn die de kennis van de “sociale kaart”, zoals Monique het noemt, wel hebben. In dit geval was dat de consultant van het ondersteuningsplatform. Monique onderstreept dat de oplossing ligt in het vinden van elkaar en het gebruikmaken van ieders expertise en rol.

Leerplichtambtenaren

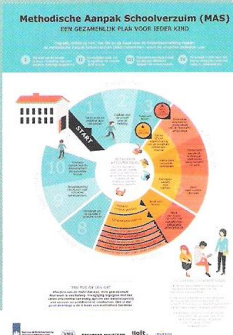
Juliëtte Driessen en Henna Petroniëlia zijn leerplichtambtenaren (LPA's) in Nijmegen. Ze vertellen dat in hun beroep een aantal jaren geleden de nadruk vooral lag op de plicht om naar school te gaan. Met de invoer van de zogenaamde MAS (Methodische Aanpak Schoolverzuim) is de strafrechtelijke aanpak vervangen door de methodische. Dankzij een leidinggevende met oog voor problematiek van hoogbegaafdheid en thuiszitten, kreeg Henna de mogelijkheid zich te specialiseren. Als een school of samenwerkingsverband zei: dit kind hoeft niet thuis te zitten, want we hebben passend

Albert Kaput

MAS en hoogbegaafdheid

De Methodische Aanpak Schoolverzuim vervangt de strafrechtelijke aanpak van Leerplicht. De MAS maakt inzichtelijk dat een LPA meer is dan een handhaver alleen. In de eerste stappen analyseert de LPA wat er aan de hand is en maakt plannen en afspraken voor een tijdelijk verzuim en terugkeer. Dit is het moment om zo nodig een expert in te schakelen. Ten opzichte van 2014 is het aantal processen verbaal afgenomen met ruim 40%. Volgens de Raad voor de Kinderbescherming komt dit omdat steeds vaker jeugdhulp voor achterliggende problematiek wordt ingezet en minder snel voor een strafrechtelijke weg wordt gekozen.

onderwijs, schakelde ze een HB-deskundige in om te onderzoeken: is dit wel zo?

Om HB op de agenda te krijgen, organiseerde Leerplicht Nijmegen in 2015 Actietafels Hoogbegaafdheid. Aan tafel zaten vertegenwoordigers van basisonderwijs, voortgezet onderwijs, samenwerkingsverbanden en gemeentelijke beleidsmedewerkers van zorg en onderwijs maar ook experts als Albert Kaput en het CBO (Centrum voor Begaafdheidsonderzoek). Conclusie was dat er in de regio onvoldoende passend aanbod was voor HB-kinderen.

Inmiddels is daar verandering in gekomen. In het vo-onderwijs zijn er Intermezzo, MC² en Agora en ook in de zorg is meer aandacht voor HB. De rol van de LPA veranderde van handhaver naar regievoerder, degene die alle betrokken hulpverleners bij elkaar bracht in een multidisciplinair overleg (MDO). Naast de intern begeleider en mentor van school, de jeugdarts, behandelend psycholoog, de onderwijsconsulent van het samenwerkingsverband en de LPA, zit nu ook een HB-deskundige aan tafel als het over een hoogbegaafd kind gaat. Henna werkt graag samen met Albert Kaput, die al 20 jaar hoog getalenteerde jongeren begeleidt. “Van hem heb ik zo veel geleerd,” zegt ze, “bijvoorbeeld dat onderwijs op school niet altijd mogelijk en nodig is. Hij heeft ervoor gezorgd dat ik daar rust in heb gevonden. Als ik kinderen en ouders zie worstelen, stuur ik ze naar hem. Nadat kinderen bij hem zijn geweest, zijn ze zo opgelucht: *Eindelijk iemand die mij begrijpt*. En als ik een HB-expert meeneem in de overleggen, krijgen ouders het vertrouwen dat we het snappen”.

“Kinderen zeggen in eerste instantie altijd dat ze

Carry Roozmond

niet naar school willen, maar daarachter ligt iets anders: ze kunnen vaak niet, worden letterlijk ziek van school”, vertelt Albert Kaput als ik hem thuis opzoek. “Als je dat erkent en doorziet, dan zie je ook dat er een andere oplossing moet worden gezocht en dat je niet kunt zeggen: je moet. Sinds ik met leerplicht werk, en dat is toch al weer een jaar of vijftien, kom ik eigenlijk nooit leerplichtambtenaren tegen die dwarsliggen. En als dat wel zo is, dan buigen ze uiteindelijk om. Ze kennen in eerste instantie het verhaal niet. Zodra ze dat wel kennen en begrijpen kan er gezocht worden naar oplossingen. Voor scholen geldt dat vaak ook.”

Wanneer er sprake is van thuiszitten, zijn scholen verplicht dit te melden. Doen ze dat niet, dan kunnen ouders dat zelf doen. Maar dat gebeurt niet zo vaak, zeggen Juliëtte en Henna: “Omdat ze bang zijn dat leerplicht gaat handhaven”. Als ik ze de informatie op de site van de Rijksoverheid laat lezen, schrikken ze: “Dit is wel heel typisch”, zegt Juliëtte, “het geeft geen juist beeld van onze taak”. “We werken juist vanuit de zorg: hoe kunnen we helpen?” vult Henna aan.

Ze beamen dat de invulling van het beroep ook heel persoonlijk is. De verschillen tussen gemeentes onderling kunnen best groot zijn. Henna kent echter ook gevallen van ouders die zelf contact met leerplicht zoeken en als dit goed uitpakt en een kind wordt geholpen, dan heeft dat een sneeuwbaaleffect. Andere ouders volgen als ze zien dat het beeld dat ze van leerplicht hadden, toch niet blijkt te kloppen. “Maar we hebben nog steeds zendingswerk te verrichten” vertelt Juliëtte. “Niet alle scholen vinden

Tussenjaar

In Nijmegen is er op vo-niveau al wel wat te kiezen aan passend onderwijs voor hoogbegaafden. Intermezzo bijvoorbeeld, een tussenjaar bij het Stedelijk Gymnasium voor kinderen die jong van de lagere school afkomen. MC² is bedoeld voor HB'ers die ernstig vastlopen in het reguliere onderwijs. Voor een bredere doelgroep, waaronder ook HB-kinderen is Agora 10-15 een mogelijkheid. Deze initiatieven zijn echter nog jong. Of ze ook echt kunnen bieden wat de kinderen nodig hebben, zal de tijd moeten leren.

het fijn als we meekijken, ze voelen zich toch gecontroleerd, terwijl we er zijn voor de kinderen.”

Aangepast beleid

Ik bel Carry Roozmond, directeur van Ingrado, de branchevereniging van leerplichtafdelingen in Nederland. Ze maakt een energieke en doelgerichte indruk. Over de tekst op de site van de Rijksoverheid zegt ze: “Aan het veranderen van zo'n tekst op internet wordt gewerkt, maar daar gaan ook anderen over.”

Een branchevereniging zet lijnen uit die gemeentes kunnen volgen bij hun leerplichtbeleid. Carry gaat graag in gesprek met de groeiende groep ouders, docenten en jeugdzorgwerkers die de leerplicht liefst bij wet zien veranderen in leerrecht. “We hebben zo'n wetswijziging niet nodig om meer te betekenen voor thuiszitters, daar zijn we nu ook hard mee bezig.” De hulpmiddelen die Ingrado uitgeeft, onderschrijven dat.

Tijdens de *Dag van de leerlicht* (21 maart 2019) worden er twee gepresenteerd: Het *RMC Manifest* en het boekje *In gesprek over thuiszitters*. Dit boekje, tot stand gekomen aan de hand van gesprekken in verschillende regio's, is niet alleen bedoeld voor leerplichtambtenaren, maar ook voor scholen en samenwerkingsverbanden. Daarnaast kunnen ook ouders er houvast aan ontlenu. Terwijl de termen in de wet nog steeds beide voorkomen, wordt in het boekje met klem geadviseerd: *Maak geen onderscheid meer tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim, alle verzuim is reden om in actie te komen*. En in het punt *Voorkom vrijstellingen*, worden hoogbegaafde kinderen specifiek genoemd in verband met de Varia-wet (zie kader). Alle betrokkenen worden aangesproken op hun creatieve vermogen om oplossingen te vinden waarbij een kind het recht op onderwijs niet verliest, maar het schoolsysteem niet heilig is. Henna en Juliëtte zijn leerplichtambtenaren die de lijn die Carry Roozmond bij Ingrado uitzet volgen. Maar het blijft mogelijk dat je als ouder een leerplichtambtenaar (LPA) treft die de problemen niet erkent en ook niet van zins is zich te informeren over HB-problematiek. Als ik Carry vraag wat

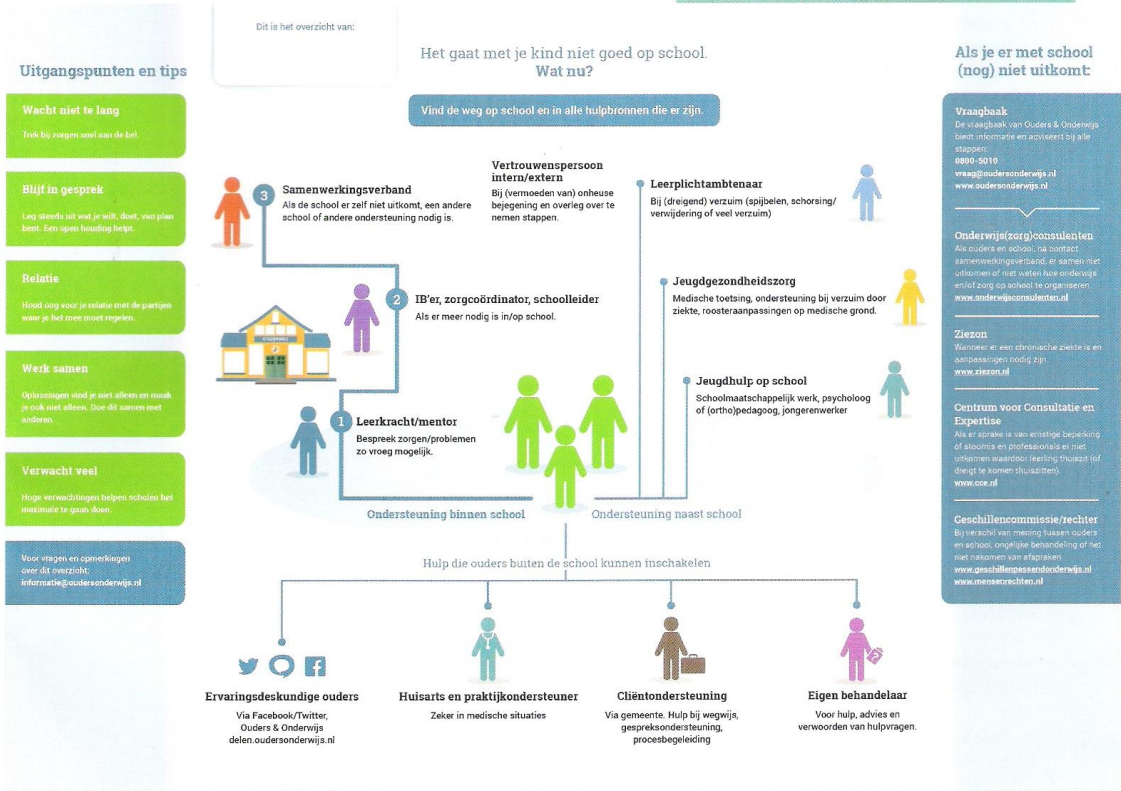
ouders die zo'n LPA treffen kunnen doen, verwijst ze me naar de *Ondersteuningsroute* op de site van Ouders en Onderwijs. Die kaart blijkt zo ongeveer

Variawet
Deze wet voor po en vo, die al veel langer van kracht was in het speciaal onderwijs, maakt het mogelijk voor kinderen om (tijdelijk) geen onderwijs te volgen op een reguliere school. Dankzij deze wet kan maatwerk geleverd worden aan kinderen voor wie het reguliere schoolsysteem niet passend is. Dit is bijvoorbeeld thuisonderwijs of onderwijs op een zorginstelling. Ook een combinatie, half school/half thuis, is mogelijk. De Variawet moet vrijstelling voorkomen. De bedoeling is dat het kind in beeld blijft en het recht op onderwijs behoudt.

artikelen en internet bij elkaar heb gesprokkeld, staan erop.
De maker van deze routekaart is Mark Weghorst, adviseur bij Ouders en Onderwijs. "Scholen zeggen wel eens: die kaart is te ingewikkeld. Dan antwoord ik dat hij precies datgene weergeeft wat ze zelf bedacht hebben en zeg: maak het dan eenvoudiger." Mark wijst vooral op de tips die aan de linkerkant van de kaart staan: *Wacht niet te lang, Werk samen, Verwacht veel*. Hij licht toe: "Deze adviezen gelden zowel voor ouders als voor scholen en samenwerkingsverbanden. Als er goede oplossingen zijn die

Ondersteuningsroute van Ouders en Onderwijs
De ondersteuningsroute is een hulpmiddel voor iedere situatie waarbij een kind vastloopt. De namen van de betrokkenen worden ingevuld, zodat het netwerk inzichtelijk wordt. Ouders en scholen hebben er houvast aan en de kaart ondersteunt de communicatie tussen ouders en school.

een weergave van alle informatie die ik tot nu toe in mijn hoofd heb verzameld. Maar dan geordend. De verschillende functies, routes en mogelijkheden die ik de laatste weken langzaam, via gesprekken,

Juliette en Henna

geld kosten, ga er dan gewoon mee aan de slag. Er is zo veel geld in Nederland, dat komt echt wel goed.”

“Je merkt dat er binnen scholen en samenwerkingsverbanden steeds meer kennis is over hoogbegaafdheid,” zegt Albert Kaput. Hijzelf draagt daaraan bij met het opzetten van het netwerk Creativiteit en Talentontwikkeling in de regio Arnhem-Nijmegen, waarbinnen zowel de gemeente, zorginstellingen en onderwijs als ook minder voor de hand liggende partijen, zoals kunstenaars en bedrijven elkaar weten te vinden en creatieve oplossingen zoeken voor HB-problematiek. Ook het ministerie is bezig de kennis over hoogbegaafdheid binnen scholen en samenwerkingsverbanden te verbeteren. Zo heeft de SLO een onderzoek uitgevoerd naar passend onderwijs voor hoogbegaafden binnen samenwerkingsverbanden en verspreidt deze kennis over de regio's. Carry Roozemonde juicht dit toe en vult aan: “Als blijkt dat er binnen een samenwerkingsverband geen goed onderwijs is voor hoogbegaafde kinderen, dan kan de LPA de wethouder hierop aanspreken. Ook dat is een manier van handelen.”

De wet is nog onveranderd maar branchevereniging Ingrado wijst haar leden op het doel van de wet: bescherm het recht op onderwijs en ontwikkeling van een jongere. Steeds meer leerplichtambtenaren pakken die ruimte en de regie om ervoor te zorgen dat (hoogbegaafde) leerlingen niet onder de radar verdwijnen in vrijstelling of geoorloofd verzuim. Ze zoeken liever met andere betrokkenen naar een passende oplossing. En die oplossing bevindt zich niet altijd in een klaslokaal met dertig stoelen en tafels.

Op dit moment gaat het goed met Lars. Hij is na een tip van het samenwerkingsverband naar een andere, innovatieve school gegaan. Daar krabbelde hij langzaam weer uit het isolement dat door die nare periode is ontstaan. Hij wordt weer gezien, heeft nieuwe vrienden, hoort weer ergens bij.

Op verzoek zijn de namen van Monique en Lars gefingeerd

**Voor hulpmiddelen en bronnen,
zie www.tijdschrift-talent.nl**